

tyske Riges Fredspolitik, trods alt det nye Bevismateriale, der er fremlagt, ikke er særlig rodfæstet. Han mener f. Eks. at Bismarck med Schnäbele-Affæren i Foraaret 1887 vilde provocere Frankrig til Krig, og han giver sine Grunde herfor; de er ikke afgørende, men kan heller ikke fejes til Side. For disse Synspunkters Skyld læser man dog ikke Fullers Bog, og navnlig falder det svagt ud, naar han vil gøre gældende, at Forskellen mellem Bismarcks og hans Efterfølgeres Politik ikke er saa afgørende, som man har ment. Naturligvis var og blev de store Hovedlinjer i den tyske Statskunst de samme, men havde Forfatteren kendt mere end den første Serie af »Die grosse Politik der europäischen Kabinette«, kunde Forandringen, der indtraadte 1890, ikke andet end have slaaet ham.

E. M.

Den af Sir A. W. Ward og C. P. Gooch udgivne *Cambridge History of British Foreign Policy* er planmæssigt bleven afsluttet i Aarene 1922 til 1923 med tre statelige Bind. Den stærke Udstykning af Stoffet mellem Specialister — et Træk, som dette Værk har til fælles med »The Cambridge Modern History« — har sikkert fremmet Arbejdet, men ikke Indtrykket af den Sammenhæng, som præger engelsk Udenrigspolitik. Afgørende nyt bringer Bogen iøvrigt ikke, hverken af Kendsgerninger eller Synspunkter. De fleste af Bidragyderne har allerede i Specialværker udtalt sig om de samme Spørgsmaal; her og der er utrykt Materiale draget med ind — som Tillæg til I Bind findes bl. a. nogle Aktstykker til Oplysning om de svensk-engelske Forhandlinger i 1811 — men ud over Treserne kun paa ganske enkelte Punkter; saaledes aflives i III Bind paa Grundlag af Materiale fra Udenrigsministeriet Legenden om den engelske Landgangsstyrke, der skulde have været lovet Delcassé i 1905. Alt i alt er »The Cambridge History of British Foreign Policy« en nyttig Haandbog i Stor-Britanniens udenrigske Historie, der vrimler af faktiske Oplysninger, og som har brugelige omend ikke særlig udtømmende Literaturhenviisninger bag i de enkelte Bind.

Svagest er — som altid, fristes man næsten til at sige — de Afsnit, hvori Englands Forhold til Danmark behandles. Hverken Holland Rose, der skriver om Revolutions- og Napoleons-Krigene fra 1792—1812, eller A. W. Ward (The Schleswig-Holstein Question) kender danske Kilder eller dansk Opfattelse. Holland Rose mener stadig, at Flaaden i 1807 »let kunde være bleven taget af de franske Tropper i Nærheden«, men hans Tro til Berettigelsen af Cannings Politik er forøvrigt her adskilligt mindre grundfæstet end i hans tidligere Fremstillinger. Der-

imod er Wards Redegørelse for det dansk-tyske Mellemværende helt paa Linje med hans andre Arbejder om samme Sag. Ingen af de danske Aktsamlinger nævnes i Literaturfortegnelsen, og om London-Konferencens Afslutning hedder det: »The Danes had resolved on rejecting any partition«, hvad afgjort ikke giver det rigtige Billede. Og her kan Hævdelsen af »a national point of view«, der fastslaas som Princip i Fortalen til I Bind, jo ikke føres i Marken som Undskyldning for en misvisende Fremstilling.

Erik Møller.